

De Russische invasie in Oekraïne: Implicaties voor Nederland

Spedonderzoek Tweede Kamer Vaste Commissie Buitenlandse Zaken

29 september 2022

Han ten Broeke, Frank Bekkers, Lucia van Geuns, Michel Rademaker,
Pieter Bindt, Maarten Biermans, Lotje Boswinkel, Tim Sweijs

**The Hague Centre
for Strategic Studies**

Inhoud

De Russische inval in Oekraïne: implicaties voor Nederland

1. Territoriale veiligheid
2. Energie en grondstoffen
3. Vitale infrastructuur
4. Sociale en politieke stabiliteit
5. Voedselcrisis
6. Vluchtelingen

Territoriale veiligheid: nucleaire dreiging

Wezenlijk andere context dan, zeg, een maand geleden:

- Poetin moet winnen (of mag in ieder geval niet verliezen). De recente Oekraïense successen stellen hem voor een dilemma:
 - Extra/vervangende troepen zijn nu nodig. Maar (onpopulaire) mobilisatie biedt pas op termijn soelaas.
 - Als Oekraïne *window of opportunity* weet uit te buiten, dan zijn er twee alternatieve opties: (1) terreuraanvallen en (2) nucleaire inzet.
- Annexatie Luhansk, Donetsk, Zaporizhzhia en Gherzon (formalistische) voorwaarde voor nucleaire inzet.
- Nucleaire escalatieladder: (1) demonstratieve inzet, (2) uitwerking op slagveld, of (3) directe effecten op NAVO-gebied.
- Druk van China en India minder belangrijk dan existentiële dreiging; verstoorde verhoudingen zijn te herstellen, verlies in Oekraïne niet.

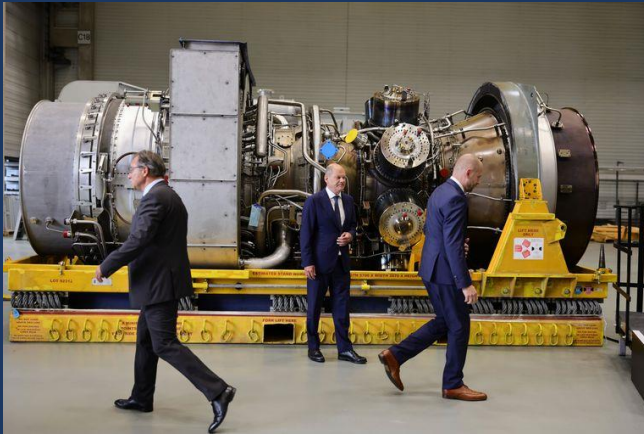
Territoriale veiligheid: aanbevelingen

Essentie van handelingsperspectief Westen:

- Doorgaan met ingezette lijn, niet laten intimideren, cohesie bewaren:
 - Duidelijk maken dat het Westen bereid is te escaleren in geval van agressie tegen NAVO, incl. een nucleaire response.
 - Duidelijk maken dat wapenleveranties doorgaan, ondanks nucleaire dreigementen.
 - Vormgeven van *containment*-strategie om (verdere) Russische agressie in te dammen.
 - Sancties moeten hun werk kunnen doen.
 - Resterende mogelijkheden voor de-escalatie verkennen.
- Beleid vormen voor 'strategisch voortzettingsvermogen' rond militaire productie in Europa – t.b.v. wapensteun aan Oekraïne en structurele versterking Europese militaire slagkracht.
- Als nucleair scenario werkelijkheid wordt: handelen naar bevind van zaken - crisismanagement onder Amerikaanse leiding.

Energie- dreigingen: aardgas

1. Russische gasexport blijft rond huidig laag niveau naar de EU *(waarschijnlijk)*
Poetin zaait onrust en verdeeldheid. T.o.v. 2019 exporteert hij een kwart van het volume voor een tienvoudige prijs. Extreem hoge gas en elektriciteit prijzen. Gas is vooral een betaalbaarheidsprobleem en wordt waarschijnlijk geen leveringszekerheidsprobleem.

2. Russische gasexport stopt volledig naar de EU *(misschien)*
Extreem hoge gas en elektriciteit prijzen. Leveringszekerheid wordt een kwestie wie er het meest kan betalen, ook binnen de EU.

3. Rusland draait gaskraan volledig open naar de EU *(onwaarschijnlijk)*
Lage prijzen of onrust (als EU embargo instelt/doorzet) en verdeeldheid binnen de EU.

Energie- dreigingen: olie, kolen, grondstoffen

4. Rusland vermindert export olie via pijpleiding naar Centraal-Europa voordat de boycot voor maritieme olie-import ingaat (eind 2022-start 2023)

Betaalbaarheidsprobleem diesel. Leveringszekerheidsprobleem in Centraal-Europa. Verdeeldheid binnen de Europese Unie.

5. Rusland vermindert export olie wereldwijd (onwaarschijnlijk)

Hogere prijzen. Poetin probeert wereldwijd maximaal onrust en recessie te veroorzaken

6. Rusland vermindert kolenexport wereldwijd (zeer onwaarschijnlijk)

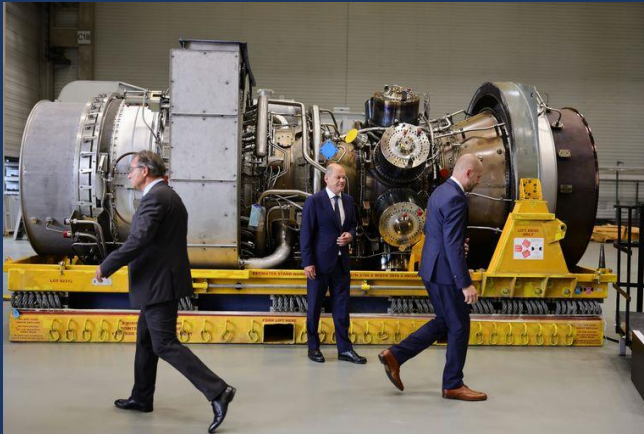
Hoge prijzen. Poetin probeert wereldwijd onrust te veroorzaken.

7. Rusland legt een exportboycot/quota's op voor kritieke grondstoffen voor de energietransitie en computerchipproductie

Nickel, Aluminium, Vanadium, Palladium, Platinium, Kalium etc. Verdere prijsstijgingen bovenop de al bestaande prijsstijgingen/ leveringszekerheidsproblemen door de energietransitie voor kritieke grondstoffen.

Energie en grondstoffen: aanbevelingen

Direct (*nu - 1 maand*)

- Verder vullen van gasopslagen
 - Continuering huidige maatregelen (met name subsidiemaatregelen)
- Voorbereiden mogelijke Groningen-productie (bijv. tijdelijk naar jaarlijks 12 bcm)
- Stimuleren kolencentrales snel te gaan draaien (maximaal) en risicoafdekking door overheid
- Dring er bij buurlanden (bijv. Duitsland) op aan de kerncentrales langer open te houden

Korte termijn (*nu - 6 maanden*)

- Vergroten nationale gasproductie (Noordzee kleine velden) door snellere vergunningen
- Stimuleren behoud open grenzen voor gas en elektriciteit binnen de EU
- Instellen energieraad (of mijnraad 2.0) als adviesorgaan voor betaalbaarheid energie en robuustheid van het systeem voor geopolitieke ontwikkelingen

Energie en grondstoffen: aanbevelingen

Middellange tot lange termijn (*nu - 12+ maanden*)

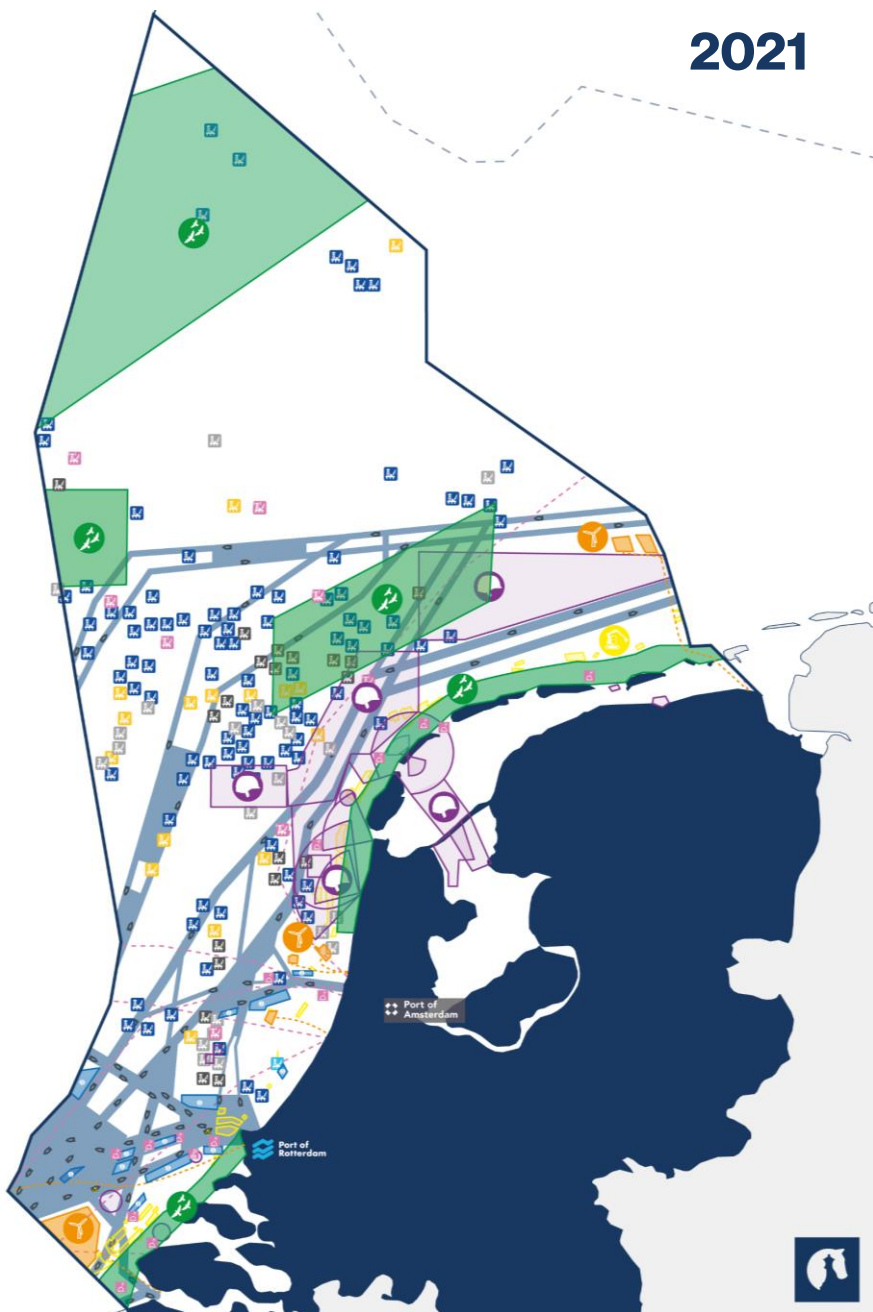
- Voortzetten handelshuis voor gas, namelijk Gasterra, dan wel een voorbereiding voor opzetten Gasterra 2.0
 - ten behoeve leveringszekerheid en betaalbaarheid
 - het afsluiten langetermijncontracten

Lange termijn (*nu -> 12 maanden*)

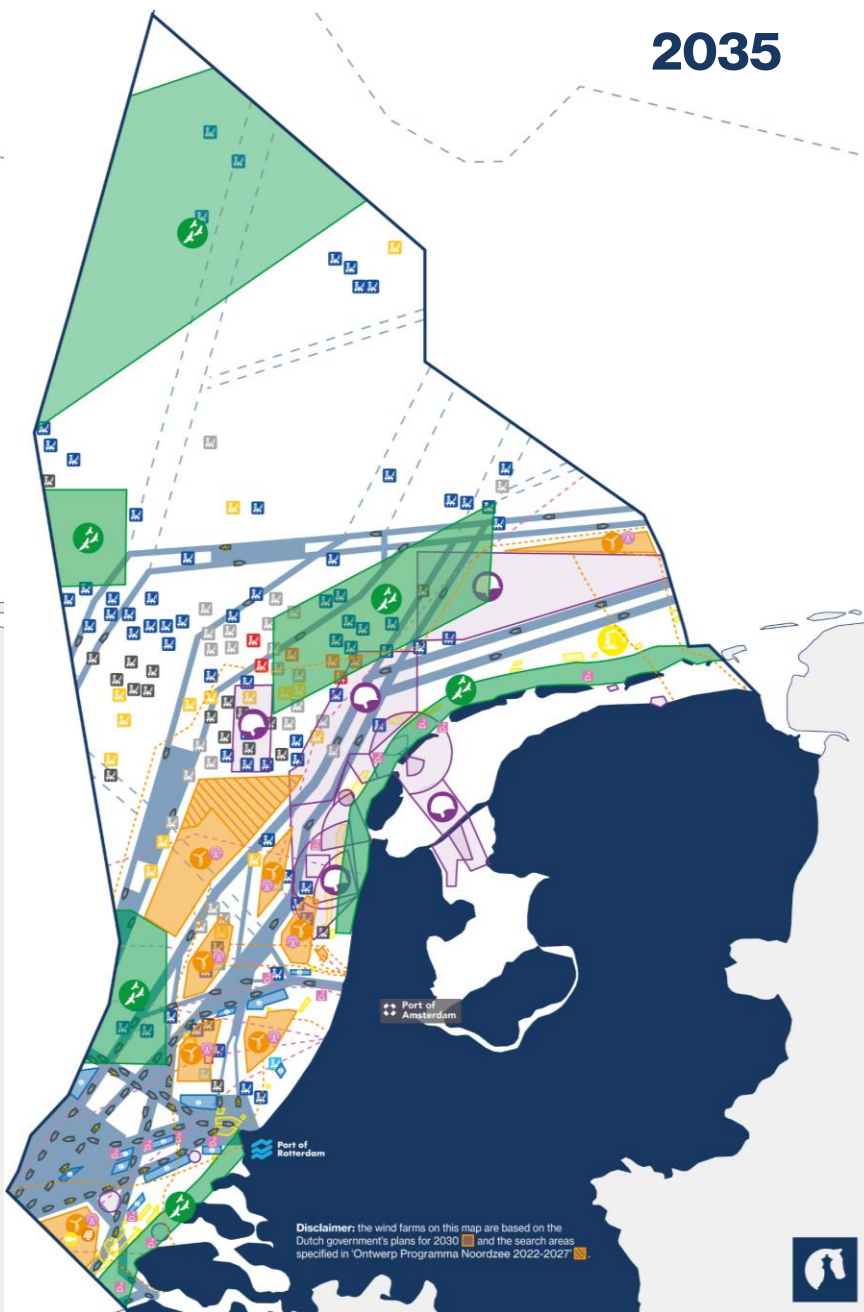
- Versnellen energietransitie (snellere vergunningen, investeren in werknemers, etc.)
- Stimuleren meer robuuste voorziening van materialen voor energietransitie, zoals zonnepanelen, windmolens, batterijen, etc.
 - Grootschalige afhankelijkheid kritieke grondstoffen van China

2021

2035

2050

Vitale infra-structuur: dreigingen

- 1. Energie infrastructuur** (elektriciteitskabels en/of pijpleidingen) verstoren op en onder zee en/of digitale verstoring. Ontwricht economie en maatschappij; tast vertrouwen in overheid aan
- 2. Communicatie infrastructuur** (*telecomkabels*) verstoren op en onder zee en/of digitale verstoring. Ontwricht economie en maatschappij; tast vertrouwen in overheid aan.
- 3. Drinkwater** (pogingen tot) digitale verstoring /vergiftiging. Ontwricht economie en maatschappij; tast vertrouwen in overheid aan.
- 4. Transport:** (Digitale) aanval op (aanloop) haven Rotterdam; Rotterdam wordt gebruikt als doorvoerhaven van VS materieel (juist in Art. 5 situatie). Vitaal voor Europese logistiek.
- 5. Defensie:** voortdurend pogingen tot spionage; voorbereiding verstoring/ vernietiging databestanden (SAP-systeem)
- 6. Digitale overheidsprocessen:** verstoren (te ontwikkelen) systemen belastingdienst. Ontwrichten zorg. Vernietigen data bestanden/systemen. Invloed op verdienvermogen, overheidsfinanciën, versterkt wantrouwen in overheid.

Vitale infra-structuur: aanbevelingen

Voortdurend

- Kies en implementeer voor robuustheid (de optie die hoger scoort op één of meer van de volgende eigenschappen: veerkracht, redundantie, aanpassingsvermogen, flexibiliteit, veiligheidsmarge, omvattendheid) *(verminderen afhankelijkheid niet-democratische staten motie Brekelmans)*

Direct (nu - 1 maand)

- Evalueer met spoed en daarna kort-cyclisch in hoeverre nationale en internationale publiek-private cyber en vitale infrastructuur security en safety arrangementen/regelgeving/organisaties/samenwerking adequaat werken, incl. wat nodig is voor (voortdurende) verbetering. Ga er daarbij niet van uit dat alles gezien wordt (unknown unknown) check daartoe wat met welke nauwkeurigheid en periodiciteit gezien moet worden, wat gezien kan worden en wat gezien wordt.
- Versterk de robuustheid van de infrastructuur op en onder zee. Onder andere door aanvullende security eisen te stellen aan de bestaande vitale infrastructuur op en onder zee en security eisen te stellen tijdens de tendering-fase voor toekomstige infrastructuur op en onder zee, die nu grootschalig aangelegd wordt

Korte termijn (nu - 6 maanden)

- Implementeer de aanbevelingen uit het [“OVV rapport Corona 1 vwb crisisvoorbereiding en structuur – Deel 1: tot september 2020 – Onderzoeksraad”](#)
- Zie er op toe dat de aanbevelingen uit het OVV rapport [“Kwetsbaar door software, Lessen naar aanleiding van beveiligingslekken door software van Citrix - Onderzoeksraad”](#) worden geïmplementeerd.

Middellange termijn (6-12 maanden)

- Draag zorg voor adequate monitoring en verdediging van boven- en onderzeese vitale infrastructuur, waarvan Nederland in toenemende mate afhankelijk wordt voor energievoorziening (21,5GW in 2030; 3-tot-5 miljoen huishoudens). Richt een Noordzee-autoriteit op die hiervoor eindverantwoordelijke is (leer van de Belgische Minister van Justitie en de Noordzee; tot nog toe verantwoordelijkheid onduidelijk).

Sociale en politieke stabiliteit: dreigingen

Sociale en maatschappelijke stabiliteit onder druk:

- Voedingsbodemplaat voor creëren frictie / onrust aanwezig:
 - Lange termijn erosie middenklasse.
 - Opeenstapeling crises.
 - Gevolgen oorlog voor financiële positie huishoudens.
 - Verharden publieke en politieke debat tegenstellingen.
- (Russische) desinformatie kan onrust aanjagen:
 - Versterken sociale tegenstellingen.
 - Ondermijnen algeheel vertrouwen in democratische rechtsstaat.
 - Ondergraven solidariteit / cohesie binnen EU / NAVO.
 - Verzwakken steun aan Oekraïne.
 - Russische diaspora beïnvloeden

Sociale en politieke stabiliteit: aanbevelingen

Essentie van handelingsperspectief Nederland:

- Desinformatiedreiging is serieus, voorkom 'mirror imaging' (hopen dat Rusland zich aan internationaal recht, ethische normen zal houden).
- Eigen 'goed bestuur' belangrijk.
- Let op voortdurende variatie van vijf thema's: Rusland is slachtoffer, selectie en specifieke interpretatie historie, instorten Westers cultuur is nabij, VS zit in het geheim achter pro-democratie bewegingen, creatie van parallelle waarheden.
- Bouw een eigen narratief. Leg uitgebreider en vaker uit wat de Rusland dreiging is.
- Bouw een zo integraal mogelijk omgevingsbeeld (*known-knowns*) op en probeer *unknown-knows* en *unknown-unknowns* terug te dringen.
- Bepaal het daadwerkelijk effect van Ruschische desinformatie. Overdreven inschattingen kunnen leiden tot overdreven mitigerende maatregelen.

